

جغرافیا و روابط انسانی، زمستان ۱۴۰۳، دوره ۷، شماره ۴، صص ۵۳۳-۵۱۴
نقش حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار گردشگری شهر اهواز

سلمان ایزدزاد^۱، سعید ملکی^{۲*}

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

۲- استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

malekis@scu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۰۶

چکیده

راهبردهای مختلفی به منظور ارتقای درآمدهای پایدار شهری مطرح شده اند. یکی از راهبردهای مناسب حکمروایی خوب شهری، توسعه گردشگری پایدار به منظور دستیابی به درآمدهای پایدار شهری است. گردشگری در چرخه فعالیت های اقتصادی، توسعه اشتغال، کسب درآمد ارزی و مالیاتی، تعاملات اجتماعی و فرهنگی در تمام جوامع به ویژه شهرهای بزرگ نقش موثری دارد. هدف این پژوهش، تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری بر ارتقای درآمد پایدار شهری از طریق توسعه گردشگری در شهر اهواز است. روش پژوهش حاضر، آمیخته اکتشافی-تحلیلی و با توجه به داده و اطلاعات از نوع تحقیقات کمی-کیفی و شیوه دستیابی به داده ها به صورت اسنادی و پیمایشی است. جامعه نمونه ۲۸ نفر از کارشناسان و متخصصان شهری و روش نمونه گیری، به صورت انتخابی و هدفمند است. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها، از آمار استنباطی (آزمون تی تک نمونه) در محیط نرم افزار SPSS و همچنین برای اولویت بندی مغیرهای مدنظر، از مدل تحلیل عامل و آزمون فریدمن استفاده شده است. یافته ها نشان می دهند که در بین شاخص های حکمروایی خوب شهری موثر بر درآمدهای پایدار شهری، شاخص جهت گیری هماهنگ (تجهیز زیرساخت ها، امکانات و تسهیلات ویژه جهت جلب سرمایه گذاری خصوصی در گردشگری)، شاخص کارایی (اجرای سنن قدیمی و بومی و هم چنین صنایع دستی شهرها جهت جذب گردشگر و شاخص شفافیت) ایجاد بانک اطلاعات زمین، کنترل و نظارت بر روند ساخت و ساز و تغییر کاربری در اماکن گردشگری بیشترین وزن و اولویت را دارند.

کلید واژه ها: حکمروایی خوب شهری، درآمد پایدار، توسعه پایدار، گردشگری، اهواز.

مقدمه و بیان مسئله

در سال ۲۰۱۵، حدود ۷۵ درصد جهان در مناطق شهری زندگی می کردند و انتظار افزایش آن در دهه های آینده در پی مهاجرت به سمت شهرها و افزایش طبیعی جمعیت وجود دارد (Vandecasteele et al, 2019:3). این دگرگونی جمعیت باعث افزایش تعداد کلان شهرها (Wood, 2006:337)، نابرابری های اقتصادی و اجتماعی (Lees, 2010:1) و در نهایت تغییر و تحولات روز افزون فضاهای کاربری اراضی شهری (AL Amin and et at, 2013:27) و ازدیاد اراضی ساخته شده را در پیرامون حریم کلان شهرها در پی داشته است (Araya and cabral, 2010:1549). بنابراین در همین راستا، متنوع بودن جمعیت و در پی آن وجود فعالیت های اقتصادی، تحولات وسیعی در پیرامون شهرها ایجاد کرده و دامنه آن ها را بیش از پیش گسترش داده است (Hadizadeh Bazzaz, 2013:7).

در جهان متحول امروز، دولت ها و مدیران به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای جدید شهروندان نخواهند بود، از این رو دستیابی به این مهم نیازمند الگو جدیدی است که توانیاستفاده از همه ظرفیت ها جامعه در بخش های دولتی، خصوصی و مدنی استفاده را داشته تا تولید و ارائه خدمات عمومی را حداکثر سازد (Raficyan and Hassanpour, 2011:21). در سیستم مدیریت نوین شهری برای رفع این مشکلات و چالش های در زندگی شهری الگوهای متعددی ارائه شده است، یکی از این الگوها که مدل غالب در مدیریت شهری محسوب می شود، الگوی حکمروایی شهری است. حکمروایی موضوعی است که بر نحوه تعامل دولت ها و سایر سازمان ها اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیماتی در جهانی پیچیده تمرکز داشته و فرایندی است که از طریق جوامع و سازمان ها تصمیمات خود را اتخاذ و به واسطه آن مشخص می کنند که چه کسانی در این فرایند درگیر و چگونه وظایف خود را به انجام برسانند (Rahimi and Nobari, 2010:22). محیط شهری فضایی پیچیده، پویا و متنوع بوده و مستلزم ظرفیت بالای مدیریتی است که حکمروایی خوب شهری قابلیت فراهم کردن آن را دارد (Salehi, 2013:35). در حال حاضر، الگوی حکمروایی خوب شهری، اثر بخش ترین، کم هزینه ترین، و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت است تا بتواند عدالت اجتماعی را در فضاهای شهری اعمال کرد و ضمن ارتقا کیفیت زندگی شهروندان، رضایت آن ها را کسب کرد (رضایی و شمس الدینی، ۱۳۹۸) و در مجموع، هدف نهایی آن توسعه پایدار انسانی است که در آن بر کاهش فقر، ایجاد اشتغال و رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط زیست و ... تاکید شده است (رحمتی دلیر و ملک حسینی، ۱۳۹۸). در عرصه مدیریت شهری، حکمروایی خوب شهری از مهم ترین رویکردهاست، این رویکرد در زمان حاضر، در مجامع بین المللی و محافل کارشناسی، تنها راه خروج از بن بست و فقر و توسعه نیافتگی شهرها تلقی می شود و مدیریت شهری، چاره ای جز آن ندارد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۹). حکمروایی شایسته شهری براین پایه اصل شهروندمداری، بر این نکته تاکید می کند که هیچ زن، مرد یا کودکی نباید از دسترسی به الزامات زندگی شهری، از جمله سرپناه، امنیت شغلی، آب سالم، محیط زیست سالم، آموزش، تغذیه و امنیت اجتماعی محروم گردد (اسکندری ثانی و همکاران، ۱۳۹۶).

در سال های اخیر، گردشگری به عنوان صنعت بدون دود، منبع درآمد سرشار در تجارت جهانی و عنصر مهمی در بهبود و تنظیم موازنه بازرگانی و تراز پرداخت های بسیاری از کشورها شده است. در عصر حاضر این صنعت، یک صنعت منحصر به فرد اقتصادی تلقی شده و طرفداران بسیاری دارد. رشد قابل توجه و چشم گیر گردشگری، در

پنجاه سال اخیر نشان دهنده اهمیت فراوان اقتصادی و اجتماعی این پدیده است. گردشگری در تولید ناخالص ملی نقش مهمی ایفا می کند، تراز پرداخت ها که نشان دهنده ی معاملات بین المللی هر کشور است را متوازن می سازد. گردشگری بخش عمده اقتصاد جهانی را تشکیل می دهد و یکی از بزرگ ترین صنایع جهان است . با توجه به جاذبه های فراوان گردشگری در ایران مسئله اساسی آن است که ایران با کدام برنامه راهبردی توسعه ای خواهد توانست از این بازار بسیار موفق و درآمدزا سهمی را کسب و از آن بهره برداری نماید (Moussavi et al, 2013:88).

لویس ترنر، گردشگری را امید بخش ترین و پیچیده ترین صنعتی می داند که جهان سوم با آن روبه رو است. وی معتقد است گردشگری بیشترین قابلیت را برای جانشینی دیگر صنایع درآمدزا دارد. توسعه گردشگری موجب رونق اقتصادی و کاهش فقر می شود، هم چنین تاثیر به سزایی در افزایش درآمد و کاهش بیکاری و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی دارد. علاوه بر آن گردشگری عاملی است برای گفتگوی بین فرهنگ ها و تمدن ها و از نظر سیاسی نیز، روابط بین ملل و دول را متعادل تر و نزدیک تر می سازد. افزون بر این گردشگری در سطوح بالای اقتصادی و اجتماعی باعث شکوفایی استعدادها و ارتقا آموزش در همه زمینه ها می شود (Sai et al, 2010:130).

صنعت گردشگری برای کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه که در فکر خروج از وضعیت تک محصولی بوده ، اهمیت مضاعفی پیدا می کند. از این رو توجه به این صنعت و توسعه آن امری بدیهی است. زیرا گردشگری به عنوان صنعتی نوپا تاثیرات شگرفی بر تحولات اجتماعی و اقتصاد جهان به همراه داشته است. با افزایش درآمد سرانه کشورها و با پیشرفت های شگرف فناوری صورت گرفته است در عرصه حمل و نقل و هم چنین در عرصه فناوری اطلاعات ، موجب تبدیل شدن این صنعت به عنوان بزرگ ترین صنعت جهان گردیده است (لوت ، ۲۰۰۵). در ایران ، علی رغم دارا بودن پتانسیل های فراوان در این بخش ، به علت حضور حاکمیت انحصار گرای بخش دولتی ، مدیران غیر متخصص ، ساختار ناکارآمد سازمانی ، همراه با نگاه سیاسی و امنیتی ، این صنعت را با چالش های متعددی روبه رو ساخته است و از پتانسیل های و ظرفیت های موجود ، با کمترین میزان کارایی و اثر بخشی بهره گیری می شود (مظلومی و جلالی ، ۱۳۹۱: ۴۳).

کشور ایران در وضعیت کنونی ، با معضلات رکود اقتصادی ، افزایش نرخ بیکاری ، محدودیت منابع انرژی ، الودگی محیط زیست و اقتصاد تک محصولی نفتی مواجهه می باشد (طیبی و همکاران ، ۱۳۸۶: ۱). و توسعه صنعت گردشگری ، می تواند اثرات و پیامدهای اقتصادی موثری را بر زندگی مردم ایجاد نموده و این موضوع نقش حضور آن ها را در فعالیت های مرتبط با این صنعت پر رنگ تر می کند (پور جابری ، ۱۳۹۳). با توجه به نقش موثر اقتصاد گردشگری در جامعه ، حرکت به سوی شیوه های مطلوب مدیریتی ، سیاست گذار پایدارتر در حفاظت از جاذبه ها و منابع برای آینده این صنعت امری ضروری است (مولایی و خشنود ، ۱۳۸۶). تاثیر حکمروایی بر درآمد گردشگری مقدمه صنعت گردشگری به عنوان یک صنعت نوپا دارای جایگاه ویژه ای در عرصه های اقتصادی ، فرهنگی و مدیریتی است (تیمری و همکاران ، ۱۳۹۳: ۶۴). با افزایش اهمیت گردشگری ، از نظر توسعه و سناریوسازی جهانی ، حکمروایی نیز موضوعی اساسی شده است که بسیاری از موفقیت ها و شکست ها در سیاست های گردشگری را باید به حکمروایی نسبت داد (Fesenmaier and Xiang, 2017).

در تعارف جدید حکمروایی به نقش کلیه بازیگران اصلی در گردشگری توجه شده است. هماهنگی و همکاری بازیگران گوناگون برای مدیریت مقاصد گردشگری ضروری است اما به دلیل ساختار به هم پیوسته گردشگری ،

بازیگرانی قدرتمند و گروه‌هایی ظهور کرده‌اند که می‌توانند بر توسعه گردشگری مسلط شوند (Bichler, 2019). حکمروایی مطلوب در گردشگری می‌تواند به عنوان یک ابزار و راهبرد مدیریتی در صنعت گردشگری مورد استفاده قرار گیرد و همانند سایر شیوه‌های مدیریتی در سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به عنوان متولی اصلی حاکمیت گردشگری در اجرایی شدن برنامه‌های سند چشم‌انداز توسعه مبنای تدوین استراتژی‌های صنعت گردشگری قرار گیرد (مظلومی و جلالی، ۱۳۹۱). حکمروایی مطلوب گردشگری ایران، با طرح شرایط علی، بازیگران، عوامل مداخله‌گر داخلی و بین‌المللی این موضوع را بیان می‌نماید که مشارکت کلیه دست‌اندرکاران و همکاری بین‌بخشی سازمان‌های دولتی و خصوصی می‌تواند نقطه عطفی در قلمرو سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌ها محسوب شود (شهرام‌فر و زند حسامی، ۱۳۹۵). این موضوع باید همگام با نگرش‌های نوین مدیریت جهانی در مباحث مشارکتی و تعامل هر چه بیشتر فی‌مابین دست‌اندرکاران همراه گردد (رضایی، ۱۳۹۴).

یکی از مهم‌ترین اهداف مدیریت شهری، ارتقا درآمدهای پایدار برای اقشار و گروه‌های مختلف جامعه و توسعه پایدار شهری است (سبعیدنیا، ۱۳۸۲). چگونگی تامین منابع مالی پایدار شهری، یکی از مهم‌ترین معضلات پیش‌روی سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان شهری است. در این میان ف‌یکی از منابع درآمدی پایدار شهری در بسیاری از شهرهای جهان که می‌تواند از طریق حکمروایی خوب شهری محقق گردد، توجه به گردشگری است. گردشگری پایدار به طور مسلم علاوه بر سرزندگی شهری، نقش موثری در درآمدهای پایدار شهری دارد. با افزایش نیاز به خدمات عمومی در شهرها و محدودیت‌های مالی شهرداری‌ها از سوی دیگر، این معضل بیشتر می‌شود (Khmel and Zhao, 2016).

برای رفع نیازها و رفع مشکلات شهرها، شهرداری‌ها موظف به ارائه خدمات مختلف هستند (جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۴-۱). اما ارائه خدمات مناسب و انجام پروژه‌های شهری نیازمند منابع مالی و هزینه کافی است. بنابراین شهرداری‌ها باید از امکانات مالی مناسب به ویژه درآمد پایدار برخوردار باشند تا بتوانند به مشکلات شهری رسیدگی کنند (وصالی، ۱۳۹۶). شهرداری‌ها می‌توانند از منابع مختلفی، هزینه‌ها و مالیات عمومی، مانند مالیات بر دارایی، مالیات فروش و مالیات بر درآمد، هزینه‌ها و مالیات‌های اجتماعی، مانند مالیات گردشگری، مالیات هتل، مالیات خرید و تجاری، کمک‌های مالی و یارانه از سطوح بالاتر دولت درآمد کسب کنند (شعوری و نو عهدی، ۱۳۹۷: ۳۲۵-۳۴۰). امروزه گردشگری، به عنوان یکی از منابع درآمد پایدار و ایجاد اشتغال در سطح محلی می‌تواند رهیافتی برای توسعه اقتصادی باشد و نقش بالقوه‌ای در اقتصاد محلی و بومی ایفا نماید. توسعه فعالیت گردشگری منجر به ایجاد درآمد ارزی، افزایش درآمد و اشتغال در کشور میزبان می‌گردد. راهبردهای مختلفی به منظور ارتقا درآمدهای پایدار شهری مطرح شده‌اند، یکی از این راهبردها، حکمروایی خوب شهری به منظور دستیابی به درآمدهای پایدار شهری است و حکمروایی خوب شهری نقش به‌سزایی در فراهم‌آوری امکان افزایش گردشگری دارد (میری و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۰).

تعاریف و مفاهیم

حکمروایی خوب شهری

مفهوم حکمروایی از دهه ۱۹۸۰ وارد متون جامعه‌شناسی سیاسی و اداره امر محلی شد و دلالت بر موضوع با محتوایی قدیمی درباره رابطه قدرت و جامعه داشت (توکلی و مومنی، ۱۳۹۵). و از هنگام مطرح شدن اصطلاح حکمروایی خوب، تعریف و برداشت‌های زیادی از آن شده است (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۴). حکمروایی، محصولی انسانی است و به همین خاطر فعالیتی است که برای تعریف روابط و اثرات متقابل دولت و جامعه مفید است (ملک حسینی، ۱۳۹۶: ۱۰). حکمروایی دو وجه دارد، برخی مواقع بر نهادها، ساختارها، و سازمان‌هاست، یعنی جنبه عینی دارد و برخی زمان‌های دیگر به عنوان فرایند بکار می‌رود (سبزواری و رامیان، ۸). حکمروایی شهری در حقیقت کاربست مدیریت راهبردی در عرصه مدیریت شهری بود که لزوم پیاده‌سازی آن، تحول در ساختارهای درون سازمانی یعنی از سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، رفتار سازمانی و ویژگی‌های مدیریتی گرفته تا ساختارهای برون سازمانی یعنی تفکر راهبردی در ارتباط‌پذیری و مشارکت‌پذیری را در بر می‌گیرد (سنگ، ۲۰۱۰: ۱۱۳). حکمروایی شهری، فرآیندی است که بر اساس کنش متقابل میان سازمان‌ها و نهادهای رسمی مدیریت شهری از یک طرف و نهادهای غیر رسمی جامعه مدنی یا عرصه عمومی از طرف دیگر شکل می‌گیرد (ناصر برک پور، ۹). تحقق حکمروای شهری نیز مستلزم کنش متقابل بین نهادهای رسمی و دولتی و نهادهای جامعه مدنی است (رحمتی دلیر و ملک حسینی، ۱۳۹۸). حکمروایی در مدیریت شهری کشورهای پیشرفته، در واقع متکی به رویکرد سیستمی و چرخه‌ای در فرایند برنامه‌ریزی بود و از مشارکت و شفافیت به عنوان مولفه‌های اصلی پیشبرد اهداف خود استفاده می‌کرد و یک سازمان دهی نوین و منعطف بین ارتباطات متقابل و کنش‌های اجتماعی، بخش خصوصی و مدیریت شهر است (مک کان، ۲۰۱۶: ۳۱۴). حکمروایی شهری در ایالات متحده چندین مرحله دارد: تسلط نخبگان، سیاست رهبری، سیاست اصلاحی و سیاست حرفه‌ای (کاپلان و همکاران، ۲۰۱۷: ۳۹۲). حکمروایی شهری برای ارائه کارآمد خدمات زیرساختی شهری مانند آب و بهداشت، شبکه دسترسی، منابع غذایی، سیستم‌های زهکشی و فاضلاب، آموزش و سیستم‌های جمع‌آوری پسماند به دلیل ناتوانی دولت‌ها در تأمین این خدمات برای شهروندان، بسیار حیاتی است و می‌تواند نقش ارزشمندی در دسترسی پایدار شهروندان به این خدمات ایفا کند (محمدی ده چشمه و گنخکی، ۲۰۱۴: ۳). در حقیقت هدف از حکمروایی شهری، تقویت فرایند توسعه شهری است به گونه‌ای که در جامعه، زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت و کارآمد شهروندان به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی آنان فراهم شود (طباطبایی مزدآبادی، ۱۳۹۷). در حکمروایی خوب برای انجام فعالیت‌ها، تعامل بین سه جز اصلی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی وجود دارد که گاهی فراتر از مشارکت است (شریف زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲: ۹۶). هر یک از این اجزا نقشی مهم در ارتقا توسعه پایدار خواهد داشت

۱- دولت تسهیل‌کننده فعالیت‌ها برای فراهم کردن محیطی به منظور توسعه پایدار با هدف ثبات و توسعه عدالت اجتماعی در جامعه است (نادری، ۱۳۹۰: ۷۴).

۲- بخش خصوصی در تقویت سرمایه‌گذاری برای افزایش درآمد سرانه، پویایی اقتصاد و دستیابی به رفاه نسبی نقش مهمی دارد (نادری، ۱۳۹۰: ۷۴).

۳- در تقویت مشارکت مردمی و تاثیرگذاری بر خط مشی های عمومی، نهادهای مدنی نقش مهمی دارند و به مثابه مدافعان حقوق شهروندی مطرح می شوند (نادری، ۱۳۹۰: ۷۴). جامعه مدنی نقش مدافع حقوق شهروندان را بر عهده دارد (آدینه وند و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۸). به بیانی حکمروایی خوب فقط در گرو عملکرد بهینه دولت نیست، بلکه نتیجه رابطه شبکه ی بین تمامی ذی نفعان و کنشگران جامعه مدنی است (الوانی، ۱۳۸۸: ۴).

گردشگری

واژه گردشگری، مسافرت یا توریسم، دارای قدمتی به پهنای تمدن بشری است و به عنوان پدیده ای نو ظهور، آغاز آن به اوایل قرن نوزدهم باز می گردد (بابلی یزدی سقایی، ۱۳۸۸: ۴). اکنون پس از گذشت قرن ها، صنعت توریسم در جهان امروز به یکی از عظیم ترین و سودآورترین صنایع جهان تبدیل شده است، صنعتی که با رشدی فزاینده می خواهد قرن بیست و یکم را به نام خود ثبت کند (اسدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷). در چاچوب طرح های آمایشی، توریسم به عنوان یکی از مولفه های مهم توسعه و محرومیت زدایی به شمار می رود (Jahedi, 2007: 3). که تاثیرات زیادی از جمله ایجاد درآمد ارزی، افزایش تولید ناخالصی ملی، ایجاد یک منبع درآمدی برای دولت و ملت، ایجاد یک منبع اشتغال زا و بهبود خدمات اجتماعی را به همراه دارد (Das, Direno, 2009: 471). بسیاری از کشورهای این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی دانسته و از این طریق توانسته اند با حضور آگاهانه و فعالانه در عرصه ارتباطات و اطلاعات جهانی، برای مردم کشور خود توسعه را به ارمغان آورند (Tahmasebi, 2005). گردشگری مقوله ای چند بعدی است که با ارکان، عوامل، سازمان ها و نهادهای متعدد و همچنین میزان ارتباط دارد (میرفردی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۶-۱۲۵). گردشگری ابزار قدرتمندی برای توسعه ملی است که در بسیاری از کشورهای توسعه یافته درآمد حاصل از این صنعت منبع مهمی برای جبران اعتبارات دیگر بخش های زیر بنای جامعه است (ابراهیم پورو همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۹). گردشگری در حوزه های مختلف اثرات گسترده ای دارد. یکی از این حوزه ها، گردشگری شهری است. گردشگری شهری سعی دارد گردشگری را به عنوان یک پدیده مهم و موثر در تغییرات (کالبدی، سیاسی، اجتماعی و مدیریتی) و توسعه شهری مورد بررسی قرار دهد (Mohamadi, 2005: 25). که مهم ترین هدف آن توسعه اقتصادی و اجتماعی مقاصد گردشگری است. گردشگری شهری به صورت یک مساله مهم و فعالیتی مهم در مدیریت شهری و توسعه محلی پایدار شهرها در آمده است، این فعالیت شهری تغییرات فضایی و کاربری های گسترده ای را برای شهرها به وجود آورده است. در واقع ویژگی های منحصر به فرد شهرها باعث این شده که گردشگران شهری متفاوت تر از سایر گروه های گردشگری باشند (صفایی و توکلان، ۱۳۹۹: ۱۵۸).

عناصر گردشگری شهری

در این خصوص می توان از عناصر اولیه و ثانویه نام برد، عناصر اولیه به ترکیبی از جاذبه ها اشاره می کند که جالب و منحصر به فرد است و در نتیجه قادر به جذب گردشگران می شود، عناصر ثانویه شامل امکانات و تسهیلات شهری در ارتباط با گردشگری است (فرجی راد و سید نصیری، ۱۳۸۹: ۳۵-۳۴).

عناصر اولیه گردشگری شهری: عناصری که رکن و عامل اصلی در جذب گردشگر به شهر می شود و گردشگر برای بازدید از آنها هزینه می پردازد و در شهر ماندگار می شود، به عنوان عناصر اولیه گردشگری می توان نام برد مانند خدمات و تسهیلات فرهنگی (تئاتر، کنسرت، سینما، گالری های هنر)، خدمات و تسهیلات ورزشی (مسابقات ورزشی بین المللی، لمپیک، جام جهانی) خدمات تفریحی (جشنواره ها)، ویژگی های فیزیکی در شهرها (الگوی خیابان های داخلی، بناهای جذاب و دیدنی به سبک های مختلف معماری، فضاهای سبز شهری) نهادهای اجتماعی و فرهنگی (موسیقی، رقص)، (لحمیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۷).

عناصر ثانویه گردشگری شهری: عبارت از عناصری است که به گردشگران خدمات می دهد، وجود این خدمات برای گردشگران ضروری است و هر چند از کمیت و کیفیت بیشتری برخوردار باشد، عامل مهمی در ماندگاری گردشگری محسوب می شود، از جمله این عناصر عبارت اند از مراکز اقامتی (مهمان سراها و هتل هل)، خدمات فرفروشگاهی، بازار ف مراکز خرید، حمل و نقل شهری (لحمیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۷).

دیدگاه های مرتبط با گردشگری

در زمینه گردشگری تاکنون دیدگاه های گوناگونی مانند انبوه گرایی، اقتصادی ف فضایی - جغرافیایی و اجتماع محور مطرح شده است (Zali and Ismael, 2015: 91).

۱- دیدگاه انبوه گرایی: توسعه انبوه گردشگری مدت ها مدید نگرش مسلط در برنامه ریزی گردشگری قلمداد شده است. طبق این دیدگاه به اثرات منفی گردشگری توجه کمتری مبذول شده و منابع طبیعی به عنوان عناصر شکل دهنده گردشگری مورد استفاده بیش از حد قرار گرفته اند (Shahmoradi, 2013: 43).

۲- دیدگاه اقتصادی: در دیدگاه اقتصادی، گردشگری می تواند به عنوان ابزاری در اختیار دولت ها قرار گیرد و در جهت دستیابی به اهداف ویژه رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و توسعه منطقه ای از طریق تامین انگیزه های مالی، تحقیق، بازاریابی و ابزارهای توسعه ای از آن استفاده کند (Kayani, 2014: 39).

۳- دیدگاه فضایی-جغرافیایی: منشا دیدگاه فضایی-جغرافیایی به کار جغرافی دانان، بنامه ریزان شهری و منطق های کاربری زمین و حامیان حفاظت از منابع طبیعی برمی گردد. برنامه ریزی فضایی یا جغرافیایی به برنامه ریزی با مولفه فضایی یا جغرافیایی اشاره دارد که در آن هدف عمومی تامین ساختار فضایی فعالیت ها یا کاربری ارضی است (سلمی و بسحاق، ۱۳۹۶: ۳۴).

۴- رویکرد اجتماع محور: رویکرد اجتماع محور در برنامه ریزی گردشگری به شکل برنامه ریزی از پایین به بالا است که بر توسعه درونی اجتماع تاکید دارد تا توسعه بیرونی، بنابراین توسعه و مدیریت صنعت گردشگری باید به طور موثر در درون اجتماعات انجام گیرد (Shahmoradi, 2016: 43).

درآمد پایدار شهری

درآمد پایدار به درآمدهایی گفته می شود که مدام، سالم و مطلوب باشد. یعنی نوسانات اقتصادی و اجتماعی تاثیری در دریافت و میزان آن تاثیر نداشته، سلامت شهری را تضمین نماید و آثار زیست محیطی منفی نداشته باشد (Hasanzadeh, 2018: 27).

طبق نظر انجمن دولت های محلی استرالیا تعریف تامین مالی پایدار زمانی اتفاق می افتد که توانایی دولت برای مدیریت منابه مالی اش به اندازه ای باشد که بدون تغییر برنامه ریزی نشده در مالیات ها ، بتواند تعهدات حال و آینده اش را برای ارائه خدمات بر آورده کند. بر این اساس از مهم ترین منابع درآمدهای پایدار شهرداری ها ، درآمد عوارض نوسازی و عوارض پسماند، عوارض سطح شهر ، کسبه و پیشه ، مالیات بر مستغلات ، عوارض سالانه اتومبیل می باشند (jamshidzadeh2020:60).

ویژگی های پایدار بودن درآمد به شرح زیر می باشد: منبع آن از بین رفتنی نباشد یا از بین رفتن آن جایگزینی داشته باشد، به طور پیوسته قابل وصول باشد ، در دوره های مالی مختلف نوسان شدید نداشته باشد، همراه با افزایش هزینه ها افزایش یابد ، موجب آسیب رساندن به توسعه شهری نشود(آرام و شهوازی، ۱۴۰۱:۱۰۷). بررسی تجارت جهانی نشان می دهد شهرداری ها از چند منبع جهت کسب درآمد و تامین مالی برای ارائه خدمات شهری و تامین زیرساخت ها استفاده می کنند: نخست : درآمد ناشی از مالیات محلی (عوارض) است، مالیات محلی مهم ترین بخش درآمد شهرداری ها هستند که جز منابع درآمدی عمومی دولت محلی به شمار می آیند و شامل مالیات بر اموال و دارایی واقعی و مالیات بر مشاغل و مصرف است ، سایر مالیات ها مانند مالیات بر سوخت و مالیات بر هتل سهم کوچکی از درآمدهای شهرداری را در بر می گیرد (shavazi,20121:74).

دومین منبع ، کمک های بلاعوض یا انتقالات بین دولتی است ، در واقع انتقالی است که به وسیله دولت مرکزی و فدرال انجام می شود و به دو بخش کمک بلاعوض با هدف خاص و کمک بلاعوض عمومی تقسیم می شوند. این درآمدها پس از درآمد مالیاتی مهم ترین اقلام درآمد شهرداری را تشکیل می دهند. درآمد ناشی از فروش کالاها و خدمات ، سومین منبع درآمدی شهرداری هاست که بخشی از درآمد شهرداری ها در جهان در قالب فروش کالا و خدمات و تحت عنوان بهای خدمات تامین می شود. مورد بعدی ، سایر منابع درآمدی است ، این درآمدها شامل پرداختی بابت دریافت پروانه ، مجوز اجاره بها و جریمه است که بعضا حدود ۱۰ درصد منابع درآمدی شهرداری ها را شامل می شود و به درآمدهای اتفاقی معروف است (jamshidzadeh,2020).

پیشینه تحقیق

موریتا و زالکا ، نقش قوانین حکمروایی خوب در توسعه پایدار. حکمروایی خوب و اجرای قوانین یک امر تدریجی است و یک دفعه ایجاد نمی شود . همچنین آن ها حکمروایی خوب را یک امر حیاتی برای توسعه پایدار شهرها می دانند (Morita and Zalka,2005).

هابنر و همکارانش ، در مقاله حکمروایی خوب و توسعه گردشگری در مناطق محافظت شده ، به این نتیجه دست یافتند که عوامل تاثیر گذار حکومتی ، منجر به توسعه گردشگری رونق اقتصادی گردشگری ، بازار محور بودن و سیاست گذاری غیر متمرکز گردشگری می شود و حکمروایی خوب ، تحت تاثیر عوامل بوروکراتیکی ، عدم ظرفیت های سازمانی ، فرایندهای بنامه ریزی از بالا به پایین و کمبود منافع در مشارکت است و نیازمند حضور فوری ذینفعان بخش عمومی و فعالان بخش خصوصی است (Habner et al,2014).

چن و همکاران ، تحلیل اقتصادی توسعه گردشگری پایدار در چین. یافته ها نشان می دهد که برای تمام استان های چین ، افزایش در سطح عمومی قیمت ها اثر نامطلوب مهم و بلند مدتی بر توسعه پایدار صنعت گردشگری در استان های چین دارد. در مقابل ، اثر این متغیر در کوتاه مدت معنی دار نیست. علاوه بر این ، تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی در توسعه پایدار صنعت گردشگری در کوتاه مدت و بلند مدت در استان های پر درآمد مثبت و در استان های کم درآمد منفی است (Chen et al, 2023).

مشکینی و موذن ، تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها (مطالعه موردی: شهر عجب شیر). نتایج تحقیق نشان می دهد که به لحاظ حکمروایی مطلوب شهری شهر عجب شیر از وضعیت مناسبی برخوردار نمی باشد و به لحاظ ابعاد پایدار شهری هم در وضعیت ناپایداری قرار دارد و نیز نتایج آزمون های آماری و تحلیلی نشان داد که تحقیق رهیافت حکمروایی مطلوب شهری می تواند زمینه ساز پایدار شهری گردد (مشکینی و موذن ، ۱۳۹۳). ملک حسینی ، بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در مدیریت و برنامه ریزی گردشگری شهر سمنان. در این تحقیق یک ماتریس چهار در چهار برای بررسی میزان اهمیت نسبی هر یک از شاخص ها حکمروایی خوب شهری طراحی گردید. این ماتریس برای دو نفر از افراد صاحب نظر که در موضوع حکمروایی خوب شهری مقاله داشته اند ارسال شد. پس از تکمیل ماتریس ها توسط افراد مزبور سازگاری هر یک از ماتریس ها با استفاده از نرم افزار expert choice سنجیده شد (ملک حسینی، ۱۳۹۶).

اسماعیل زاده ، نقش حکمروایی خوب در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهرهای تبریز ، بناب و کلیبر ، استان آذربایجان شرقی). نتایج پژوهش نشان می دهد که بین کیفیت حکمروایی شهری و میزان پایداری توسعه گردشگری ارتباط مستقیمی وجود دارد و هر چقدر کیفیت حکمروایی شهرها بهتر باشد ، توسعه گردشگری نیز پایدار خواهد بود. در این زمینه عوامل متعددی همچون اندازه شهر ، میزان بومی یا مهاجر بودن شهروندان و روحیه مشارکت جویی مدیران نیز تاثیرگذار هستند (اسماعیل زاده ، ۱۴۰۱).

میری و همکاران ، تحلیلی بر حکمروایی خوب شهری و منطقه ای بر درآمد پایدار گردشگری (نمونه موردی: شهر بیرجند). ابعاد حکمروایی در قالب شش مولفه مشارکت عمومی ، هماهنگی بین نهادها ، نگاه استراتژی و راهبردی ، مسئولیت پذیری و پاسخگویی ، شفافیت ، اثربخشی و کارایی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد همه مولفه های حکمروایی بر درآمدهای پایدار گردشگری موثر بوده و بیشترین تاثیر مربوط به بعد اثربخشی و کارایی می باشد. (میری و همکاران، ۱۴۰۲).

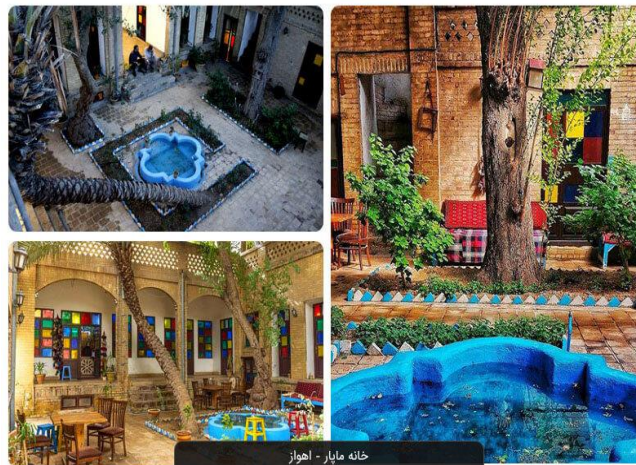
یزدانی و امیری ، تاثیر مولفه های حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار شهری (نمونه مطالعاتی: شهر تهران). نتایج نشان داد که حکمروایی خوب شهری بیشترین تاثیر را با ضریب بتای ۰/۳۸۷. بر شاخص مطلوبیت و کم ترین تاثیر را با مقدار ضریب بتای ۰/۱۴۳. بر شاخص تداوم پذیری دارد. نتایج ضریب پیرسون نشان داد که رابطه بین حکمروایی خوب شهری و پایداری درآمد شهری با ضریب پیرسون ۰/۵۵۴. رابطه مستقیم و معناداری بین این دو برقرار است (یزدانی و امیری ، ۱۴۰۲).

جاهای دیدنی شهر اهواز

خانه مایار

با توجه به این که شهر اهواز در زمان جنگ شاهد آسیب های زیادی بوده است ولی با این حال پر از عمارت های قدیمی و دیدنی است. خانه مایار نیز یکی از این خانه های تاریخی دوران پهلوی اول است. این خانه با نمای آجری، درهای چوبی و پنجره های رنگی یکی از بناهای منحصر به فرد اهواز به شمار می رود. خانه مایار دارای دو طبقه و یک زیرزمین است و مانند بناهای هم دوره خود دیوارهایی از جنس سنگ دارد. در سال ۱۳۸۰ خانه مایار مورد مرمت قرار گرفت و با آجرکاری های این ساختمان زیبا روح تازه ای گرفتند، همچنین این بنا در همان سال به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید. در حیاط زیبایی این بنا درختان نخل زیبایی وجود دارند که در کنار این ها نگارخانه، رستوران و شربت خانه و مرکز خرید و فروش صنایع دستی به چشم می خوردند. با بازدید از این خانه حس خوب گذشته برای شما زنده می شود. همچنین برای سرو غذا مکانی به یاد ماندنی است تا غذاهای خوشمزه جنوبی را امتحان کنید.

شکل ۱- خانه مایار

ساختمان سه گوش

دانشگاهی به شکل سه گوش در نزدیکی رود کارون قرار دارد. ساختمان این دانشگاه در سال ۱۳۰۸ به عنوان ساختمان بانک ملی مرکزی در اهواز افتتاح شده بود که ۳ سال بعد به استناداری تبدیل شد و در طول جنگ جهانی دوم نیز این ساختمان به مقر ارتش تبدیل شد. در نهایت در سال ۱۳۳۶ این بنا به دانشکده پزشکی تعلق یافت و از همان دوران به عنوان دانشگاه مورد استفاده قرار گرفت. از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۸ نیز از این ساختمان به عنوان دانشکده ادبیات و زبان های خارجی دانشگاه جندی شاپور استفاده می شده است. ساختمان سه گوش نشان دهنده قابلیت های خاص معماری دوره ی پهلوی مانند قوس های دایره ای شکل ایوان و رواق های حیاط مرکزی است، همچنین در ایوان با آجر کاشی کاری شده که همین نیز یکی از برجسته ترین قابلیت های معماری آن دوران محسوب می شود. در سال ۱۳۹۳ مرمت عمارت سه گوش آغاز شده است و به مرمت در و پنجره های چوبی اقدام شده است.

شکل ۲- ساختمان سه گوش

پل های اهواز

رود کارون به عنوان پرآب ترین و بزرگ ترین رود ایران از میان شهر اهواز عبور می کند که بر روی آن ۸ پل ساخته و مشهور گشته است. پل های اهواز با معماری خاص و منحصر به فرد خود یک جاذبه گردشگری به شمار می روند و فضای شهر را زیبا کرده اند،

شکل ۳- پل های معروف اهواز

آبشار مصنوعی

اهواز دارای طولانی ترین آبشار مصنوعی خاورمیانه است که روی هفتمین پل اهواز احداث گردیده و این آبشار با نورپردازی بی نظیر خود بسیار زیبا و تماشایی است. فواره های آب از اطراف پل به داخل رودخانه می ریزند و امکان ندارد به شهر اهواز سفر کنید و از این آبشار زیبا بازدید نداشته باشید، زیرا یکی از جاذبه های توریستی و تفریحی ایران است و دارای دو قوس داخلی و خارجی است. اگر جزو افرادی هستید که به گردش شبانهگاهی علاقه دارید، بازدید از آبشار مصنوعی اهواز به شدت توصیه می شود. از ویژگی های مهم ساختاری این آبشار طوری طراحی شده است که هدایت آب رودخانه به سمت بالا توسط شش عدد لامپ الکترونیکی صورت می گیرد و برای سرازیر شدن آب به سمت رودخانه با زاویه مشخصی از فواره ها انجام می گیرد. برای نورپردازی این آبشار از ۷۵۰ عدد لامپ ال ای دی و ۸۰ عدد نورافکن استفاده شده است.

شکل ۴- آبشار مصنوعی

جدول ۱- چابوب توسعه گردشگری شهری برای ارتقا درآمدهای پایدار در پرتو حکمروایی خوب (مورد استفاده پژوهش)

شاخص ها	مولفه ها
- ایجاد مشوق های لازم برای ورود سرمایه گذاران بخش خصوصی در بخش گردشگری G1 - واگذاری اختیارات برنامه ریزی گردشگری به پایین ترین سطح ممکن همراه با نظارت از سطوح بالا G2	مشارکت عمومی
- ایجاد کینه های مخصوص گردشگری با همکاری نهادهای مختلف و مردم G3 - اجرای سیاست های جهت همکاری میان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، وزارت مسکن و شهرسازی و سایر وزارت خانه هایی که به نوعی در توسعه گردشگری دخیل اند G4 - ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه ای و ملی و همکاری فرابخشی میان سازمان ها G5 - تجهیز زیرساخت ها، امکانات و تسهیلات ویژه جهت جلب سرمایه گذاری خصوصی در گردشگری G6	جهت گیری هماهنگ
- تهیه طرح های بلندمدت توسعه گردشگری با همکاری نهادهای دولتی و سرمایه گذاری خصوصی و مردم G7 - تهیه چشم انداز توسعه گردشگری شهری با نظرخواهی از مردم بومی G8	دید راهبردی
- ایجاد تریبئات و مکانیسم های برای رسیدگی به درخواست مردم و سرمایه گذاران در بخش گردشگری G9 - کنترل هزینه ها و قیمت های اقامت گاه ها، هتل ها و محل های پذیرایی توسط مسئولان و مردم G10	پاسخ دهی به سهامداران
- ایجاد زمینه ها و برنامه هایی برای آشنایی مردم با اهداف سازمان ها و سرمایه گذاران طرح های گردشگری G11 - واگذاری اختیارات توسعه گردشگری به مدیریت شهری به طوری که سیاست های کلان توسعه گردشگری در سطح ملی تعریف شده و اجرای آن بر عهده مدیریت شهری و نهادهای محلی باشد G12 - تجدید نظر در شرح وظایف مدیریت شهری و دادن اختیارات بیشتر به سطوح مدیریت محلی G13	اثر بخشی
- کنترل هزینه های مالی و زیست محیطی توسعه گردشگری در شهرها G14 - تهیه طرح هایی جهت بیشتر کردن امکانات و تسهیلات در جاذبه ها برای جذب بیشتر گردشگران G15 - ایجاد هماهنگی و همکاری میان شهرداری و شورای شهر با سایر سازمان ها بخشی در امور توسعه شهری از طریق ایجاد کمیته های ویژه برای توسعه گردشگری G16 - احیای سنن قدیمی و بومی و همچنین صنایع دستی شهرها جهت جذب گردشگر G17	کارایی
- پاسخگو نمودن مسئولان دولتی و سرمایه گذاری خصوصی در مورد اقداماتشان در بخش گردشگری و محاسبه نمودن اثرات زیست محیطی اقداماتشان توسط شوراها و سازمان های غیر دولتی G18 - ایجاد نهادهای بازرسی برای ارزیابی اقدامات بخش های فوق و توجیه منفعت آن نسبت به مردم G19	مسئولیت پذیری
- ایجاد رویه های شفاف در اطلاع رسانی به مردم در مورد طرح ها و ظوابط و قوانین گردشگری G20 - ایجاد بانک اطلاعات زمین و کنترل و نظارت بر روند ساخت و ساز و تغییر کاربری در اماکن گردشگری G21 - ایجاد واحدهای سیار اطلاع رسانی در نقاط مختلف شهرها و توزیع نقشه ها و بروشورها به گردشگران G22	شفافیت
- برابر بودن همه سهامداران در مقابل منافع و طرح ها و پروژه های توسعه گردشگری G23	برابری
- شمولیت قانون بر افراد ذینفع و ذی نفوذ در امور توسعه گردشگری و فعالیت مرتبط با آن G24	حاکمیت قانون

منبع (محمد نژاد و همکاران، ۱۳۹۴).

نتایج و یافته های تحقیق

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول فوق الذکر در مورد ویژگی های فردی پاسخگویان، ملاحظه می گردد که ۴۶/۴ درصد از پاسخگویان مرد و در مقابل ۵۳/۶ درصد نیز زن بوده اند. در عین حال ۳۲ درصد از پاسخگویان، از تحصیلات لیسانس برخوردار بوده اند و در مقابل ۶۸ درصد از پاسخگویان نیز، تحصیلات فوق لیسانس و دکتری، داشته اند. از سوی دیگر ۵۰ درصد از پاسخگویان، در گروه سنی ۳۱-۴۰ سال و ۳۵ درصد نیز در گروه سنی ۴۱-۵۰ و ۱۵ درصد در گروه سنی ۵۱ سال و بالاتر بوده اند. ۳۹ درصد از پاسخگویان، ۱-۱۲ سال سابقه کار داشته اند و ۴۲ درصد از پاسخگویان، ۱۳-۲۴ سال سابقه کار داشته اند و ۱۹ درصد نیز ۲۵ سال و بیشتر، سابقه کار داشته اند.

جدول ۲- توزیع فراوانی ویژگی های فردی پاسخگویان

درصد	فراوانی	شرح	
۴۶/۴	۱۳	مرد	جنسیت
۵۳/۶	۱۵	زن	
۱۰۰	۲۸	جمع	
۳۲	۹	لیسانس	میزان تحصیلات
۶۴	۱۸	فوق لیسانس	
۴	۱	دکتری	
۱۰۰	۲۸	جمع	
-	-	۲۰-۳۰	سن
۵۰	۱۴	۳۱-۴۰	
۳۵	۱۰	۴۱-۵۰	
۱۵	۴	۵۱ سال به بالا	
۱۰۰	۲۸	جمع	
۳۹	۱۱	۱-۱۲	سابقه کار
۴۲	۱۲	۱۳-۲۴	
۱۹	۵	۲۵ سا به بالا	
۱۰۰	۲۸	جمع	

آزمون تحلیل عاملی

اساس تحلیل عاملی بر دو آزمون مبتنی است که هر دو این آزمون، نشان می دهد که آیا داده های مورد نظر برای تحلیل عاملی مناسب هستند یا خیر؟ به عبارتی در انجام تحلیل عامل ابتدا باید از این مسئله اطمینان حاصل کرد که

آیا می توان داده های موجود را تقلیل داده و به چند عامل پنهانی کاهش داد یا خیر؟ برای درک این مسئله ، دو آزمون **kmo** و بارتلت در روش تحلیل عاملی وجود دارد. در رابطه با مقدار **kmo** ، نتایج تحلیل عاملی ۰/۵۴۱. حکایت از مناسب بودن داده ها و متغیرهای مورد نظر جهت انجام تحلیل عاملی و یا به عبارتی روشن تر، تقلیل داده ها به یک سری عوامل بنیادی و پنهانی می باشد. آزمون بارتلت در سطح خطای کمتر ۰/۰۱. معنی دار می باشد که نشانگر آن است که ماتریس همبستگی عامل ها با گویه ها و متغیرها ، یک ماتریس واحد نمی باشد. بدین معنا که ، که از یک طرف همبستگی درون گویه ای مناسب نبوده و از طرف دیگر نیز ، همبستگی هر عامل با مجموعه گویه ها و با همبستگی عوامل دیگر با مجموعه گویه های دیگر تفاوت دارد. در مجموع ، با توجه به این نتیجه ، کشف یک ساختار جدید از فایل داده ها و متغیرهای تحقیق ، ممکن می باشد.

جدول ۳-آزمون KMO and BARTLETTS

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	۰/۵۴۱
Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square	۶۶۵/۶۰۸
df	۲۷۶
Sig.	۰/۰۰۰

جدول ۴- نتایج آزمون تی تک نمونه ای در خصوص بررسی شاخص های حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز از دیدگاه کارشناسان و متخصصان شهری این شهر

شاخص	آماره t	میانگین	انحراف معیار	سطح معنا داری	اختلاف میانگین	کرانه پایین	کرانه بالا
G1	۱/۳۶۲	۳/۳۲۱۴	۲۷	۱/۱۸۴	۳/۳۲۱۴۳	-۱/۱۶۲۸	۱/۸۰۵۷
G2	-۱/۷۲۴	۲/۸۵۷۱	۲۷	۱/۴۷۵	-۱/۱۴۲۸۶	-۱/۵۴۷۷	۱/۲۶۲۰
G3	۱/۸۴۱	۳/۱۷۸۶	۲۷	۱/۴۰۸	۱/۱۷۸۵۷	-۱/۲۵۷۲	۱/۶۱۴۴
G4	۱/۳۵۳	۳/۲۸۵۷	۲۷	۱/۱۸۷	۱/۲۸۵۷۱	-۱/۱۴۷۶	۱/۷۱۹۰
G5	۱/۵۶۰	۳/۳۲۱۴	۲۷	۱/۱۳۰	۳/۳۲۱۴۳	-۱/۱۰۱۴	۱/۷۴۴۳
G6	۱/۰۰۰	۳/۲۱۴۳	۲۷	۱/۳۲۶	۱/۲۱۴۲۹	-۱/۲۲۵۴	۱/۶۵۴۰
G7	۱/۱۵۸	۳/۲۵۰۰	۲۷	۱/۲۵۷	۱/۲۵۰۰۰	-۱/۱۹۳۱	۱/۶۹۳۱
G8	-۱/۴۸۶	۲/۸۹۲۹	۲۷	۱/۶۳۱	-۱/۱۰۷۱۴	-۱/۵۵۹۱	۱/۳۴۴۸
G9	-۱/۸۴۱	۳/۱۷۸۶	۲۷	۱/۴۰۸	۱/۱۷۸۵۷	-۱/۲۵۷۲	۱/۶۱۴۴
G10	۲/۹۲۵	۳/۵۷۱۴	۲۷	۱/۴۰۴	۱/۵۷۱۴۳	-۱/۱۷۰۶	۱/۹۷۲۳
G11	۱/۸۴۱	۳/۱۷۸۶	۲۷	۱/۴۴۳	۱/۱۷۸۵۷	-۱/۲۵۷۲	۱/۶۱۴۴
G12	-۱/۸۴۹	۲/۸۵۷۱	۲۷	۱/۱۶۱	-۱/۱۴۲۸۶	-۱/۴۸۸۳	۱/۲۰۲۶
G13	-۱/۷۷۹	۲/۸۵۷۱	۲۷	۱/۰۶۷	-۱/۱۴۲۸۶	-۱/۵۱۹۲	۱/۲۳۳۴
G14	-۱/۴۴۱	۲/۷۱۴۳	۲۷	۱/۶۴۰	-۱/۲۸۵۷۱	-۱/۶۹۲۵	۱/۱۲۱۱
G15	۱/۹۱۰	۳/۳۵۷۱	۲۷	۱/۰۰۶	۱/۳۵۷۱۴	-۱/۰۲۶۵	۱/۷۴۰۸
G16	۱/۴۷۴	۳/۱۰۷۱	۲۷	۱/۶۴۰	۱/۱۰۷۱۴	-۱/۳۵۷۰	۱/۵۷۱۲
G17	۳/۰۱۲	۳/۶۴۲۹	۲۷	۱/۰۰۶	۱/۶۴۲۸۶	۱/۲۰۵۰	۱/۰۸۰۷
G18	۱/۳۰۴	۳/۰۷۱۴	۲۷	۱/۷۶۴	۱/۰۷۱۴۳	-۱/۴۱۱۴	۱/۵۵۴۲
G19	-۱/۲۹۷	۲/۹۲۸۶	۲۷	۱/۷۶۹	-۱/۰۷۱۴۳	-۱/۵۶۵۶	۱/۴۲۲۸
G20	۱/۴۳۲	۳/۳۲۱۴	۲۷	۱/۱۶۴	۳/۳۲۱۴۳	-۱/۱۳۹۲	۱/۷۸۲۱
G21	۱/۵۸۴	۳/۳۵۷۱	۲۷	۱/۱۲۵	۱/۳۵۷۱۴	-۱/۱۰۵۵	۱/۸۱۹۷
G22	۱/۰۶۳	۳/۲۱۴۳	۲۷	۱/۲۹۷	۱/۲۱۴۲۹	-۱/۱۹۹۳	۱/۶۲۷۹
G23	۱/۳۷۲	۳/۰۷۱۴	۲۷	۱/۷۱۳	۱/۰۷۱۴۳	-۱/۳۲۲۴	۱/۴۶۵۳
G24	۱/۹۲۶	۳/۱۷۸۶	۲۷	۱/۳۶۳	۱/۱۷۸۵۷	-۱/۲۱۷۱	۱/۵۷۴۲

در جدول ۳، وضعیت هر کدام از شاخص ها در شهر اهواز بررسی شد. در توضیح جدول باید گفت که مقدار میانگین مفروض ۳ از این طریق به دست آمده است که عدد ۳ در طیف های به کار رفته لیکرت، حد میانه می باشد. در نتیجه

میانگین بالاتر از ۳، نشان دهنده این است که شاخص حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز در راستای توسعه گردشگری قرار دارد و پایین تر از ۳، وضعیت عکس از موضوع را نشان می دهد.

آزمون ناپارامتری فریدمن

آزمون ناپارامتری فریدمن از جمله آزمون های آماری است که برای رتبه بندی و اولویت دهی به متغیرهای چند سطحی و یا چند مقوله ای یا مقیاس رتبه ای (ترتیبی) انجام می گیرد. در این پژوهش نیز به منظور اولویت بندی شاخص های حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار گردشگری اهواز، از آزمون ناپارامتری فریدمن استفاده شده است.

جدول ۵- نتایج حاصل از آزمون فریدمن

عوامل	میانگین رتبه
جهت گیری هماهنگ	۹/۳۶
کارایی	۹/۳۰
شفافیت	۷/۶۴
اثربخشی	۷/۰۴
پاسخ دهی به سهامداران	۵/۰۷
دید راهبردی	۴/۴۵
مشارکت عمومی	۴/۴۱
مسئولیت پذیری	۴/۲۳
حاکمیت قانون	۱/۸۸
برابری	۱/۶۲

بنابراین مقایسه میانگین رتبه شاخص های حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار گردشگری در اهواز از دیدگاه پاسخگویان نشان از آن دارد که جهت گیری هماهنگ (۹/۳۶)، کارایی (۹/۳۰)، شفافیت (۷/۶۴)، اثربخشی (۷/۰۴)، پاسخ دهی به سهامداران (۵/۰۷)، دید راهبردی (۴/۴۵)، مشارکت عمومی (۴/۴۱)، مسئولیت پذیری (۴/۲۳)، حاکمیت قانون (۱/۸۸) و برابری (۱/۶۲) بوده است.

پیشنهادها

- ایجاد مشوق های لازم برای ورود سرمایه گذاران بخش خصوصی در بخش گردشگری.
- ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه ای و ملی و همکاری فرابخشی میان سازمان ها.
- کنترل هزینه ها و قیمت های اقامت گاه ها، هتل ها و محل های پذیرایی توسط مسئولان و مردم.
- ایجاد کمیته های مخصوص گردشگری با همکاری نهادهای مختلف و مردم.
- احیای سنن قدیمی و بومی و هم چنین صنایع دستی شهرها.
- ایجاد زمینه ها و برنامه هایی برای آشنایی مردم با اهداف سازمان ها و سرمایه گذاران طرح های شهری.
- استفاده از تجربیات دیگر کشورها در جهت مناسب سازی مبلمان شهری و چگونگی جذب بیشتر گردشگر توسط مدیریت شهری.
- نظارت بیشتر شهرداری و شرکت های متولی آن به امور مبلمان شهری و زیبا سازی آن در جهت جذب بیشتر گردشگران.

- تهیه و اجرای طرح های جامع برای توسعه گردشگری شهری
- وضع قوانینی برای حفظ و نگهداری جاذبه های طبیعی ، فرهنگی و تاریخی در شهرها
- افزایش دسترسی به جاذبه های شهری از طریق زیرساخت ها در توسعه گردشگری شهری
- اتخاذ تدابیری برای ارتقا مسئولیت پذیری مدیران و گسترش تصمیم گیری متعهدانه بر مبنای سایت های گردشگری شهری.

منابع

- شریف زاده، فتاح و قلی پور، رحمت الله(۱۳۸۲)، حکمروایی خوب و نقش دولت. فرهنگ مدیریت ، سال ۱، شماره ۴، قم، صص ۱۰۹-۹۳.
- ابراهیم پور، حبیب ، بابایی، یاور و سخندان،الناز (۱۳۹۶)، بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت در توسعه گردشگری پایدار با نقش میانجی اثرات گردشگری(مطالعه موردی:شهر سرعین). مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۱۴۳-۱۱۸.
- اربابی سبزواری، آزاده و رامیان، محمد(۱۴۰۱)، ارزیابی سیاست های مدیریت یکپارچه شهری در ایران با رویکرد حکمروایی. فصلنامه علوم زیست محیطی و دانش جغرافیا، دوره ۵، شماره ۲، صص ۱۴-۱.
- اسدی، مهدی، قنبری، ابوالفضل و علیزاده اقدام ، محمد باقر(۱۳۹۹)، ارزیابی نقش گردشگری خرید در توسعه گردشگری شهری(مطالعه موردی:بازار تاناکورای شهر ارومیه). فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۷، شماره ۳، صص ۱۶-۱.
- اسکندری ثانی، محمد ، ملا زاده ، مهدی و پور داداش، امیر(۱۳۹۶)، ارزیابی میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری بر اساس الگوی حکمروایی شایسته شهری(مطالعه موردی:منطقه آزاد ارس، شهر جلفا). برنامه ریزی منطقه ای ، سال هفتم ، شماره بیست و هفتم، ۱۶۸-۱۵۹.
- الوانی، مهدی(۱۳۸۸)، حکمروایی خوب شبکه ای از کنشگران جامعه مدنی. مدیریت توسعه و تحول، دوره ۱، شماره ۱، صص ۵-۱.
- آدینه نند، علی اصغر، حاجی زاده، مریم و قدمی، مصطفی(۱۳۹۲)، بررسی عملکرد شهرداری در چارچوب حکمروایی خوب شهری(نمونه موردی:شهر بابلسر). مدیریت شهری، دوره ۱۱، شماره ۳۱، صص ۶۴-۴۱.
- آرام ، علی و شهوازی، عبدالرضا(۱۴۰۱)، تحلیلی بر ارائه راهکارها و سیاست های تامین منابع درآمد پایدار در کلانشهر تهران. فصلنامه سیاست گذاری محیط شهری، دوره ۲، شماره ۵، صص ۱۱۴-۱۰۵.
- برک پور، ناصر(۱۳۸۵) ، حکمروایی شهری و نظام اداره شهرها در ایران. کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، صص ۵۱۷-۴۹۱.
- پاپلی یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی(۱۳۸۸)، کتاب گردشگری ماهیت و مفاهیم. انتشارات سمت، تهران، صص ۲۸۴-۱.
- پور جابری، محمد مرتضی(۱۳۹۳)، تحلیل نقش گردشگری بر کیفیت زندگی شهروندان با تاکید بر شاخص های ذهنی (مورد مطالعه: شهر فشم). گردشگری شهری، شماره ۱، صص ۴۵-۳۵.
- توکلی ، هانیه و مومنی، مهدی(۱۳۹۵)، بررسی میزان تحقق پذیری شاخص های حکمروایی خوب شهری با تاکید بر کیفیت زندگی شهری(مطالعه موردی:مناطق ۱، ۷ و ۲۲ شهر تهران). فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال هشتم ، شماره بیست و ششم، ۱۸-۲.

- تیموری ، راضیه و همکاران (۱۳۹۳)، عوامل موثر بر گردشگری مکان ای تاریخی شهری (نمونه موردی: بازار تاریخی کلانشهر تبریز). گردشگری شهری ، سال اول ، شماره یکم، صص ۱۰۴-۸۹.
- جمشیدی ، علیرضا ، رحیمی ، محمد و احمدی گندمائی (۱۳۹۴)، درآمدهای پایدار لازمه توسعه، عمران و مدیریت پویا و کارآمدی شهرداری. مدیریت نوین شهری، دوره سوم، شماره هشتم، ۲۴-۱.
- حاتمی نژاد، حسین ، شریف زاده ، ابراهیم و شیخی ، عبدالله (۱۳۹۴)، ارزیابی حکمروایی خوب در پایداری محله های شهری پیرانشهر. فصلنامه شهر پایدار، سال دوم ، شماره دوم، ۱۲۶-۱۰۵.
- دیویداج ، کاپلان ، جیمز، ویلر و استیون آر، هالووی ، کتاب جغرافیای شهری. ترجمه: حسین حاتمی نژاد و عبدالملک برات نیا ، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت) ، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی ، تهران.
- رحمتی دلیر، ثریا و ملک حسینی ، عباس (۱۳۹۸) ، بررسی میزان انطباق پذیری مدیریت شهری ایران با اصول حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر کنگاور). نشریه علمی-پژوهشی مطالعه هنر اسلامی ، سال یازدهم ، شماره سی و سوم ، ۱۸۹-۱۶۴.
- رضایی ، تیمور (۱۳۹۴)، اولویت بندی و ارزیابی شاخص های حکمروایی خوب شهری در شهرهای مقصد گردشگری (نمونه موردی: شهرهای ساحل منتخب استان مازندران)، دانشگاه مازندران، ایران.
- رضایی ، میثم و شمس الدینی، علی (۱۳۹۸) ، تحلیلی بر رابطه حکمروایی خوب شهری و عدالت اجتماعی در فضاهای شهری (مورد مطالعه: شهر فردوسی-شهرستان شهیریار). فصلنامه آمایش محیط، شماره ۴۵، صص ۴۸-۲۵
- زیاری، کرامت الله و همکاران (۱۳۹۷)، سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست پذیری شهرها (مطالعه موردی: شهر بوشهر). پژوهش و بنامه ری شهری، سال هفتم ، شماره سی و چهار، ۱۸-۱.
- سعید نیا، احمد (۱۳۸۲)، کتاب سبز شهرداری. جلد یازدهم ، چاپ دوم ، تهران: انتشارات سازمان شهرداری های کشور
- شعوری ، محمد و نو عهدی ، رضا (۱۳۹۷)، راه های تامین درآمد پایدار برای شهرداری ها در ایران. جغرافیا و روابط انسانی، دوره یک، شماره سه، صص ۳۳۴-۳۲۵.
- شهرام فر، شیوا و زند حسامی ، حسام (۱۳۹۵)، شناسایی ابعاد موثر بر آینده نگاری برنامه ریزی شهری با رویکرد اقتصادی (مطالعه موردی: توسعه پایدار شهر قزوین). اقتصاد و مدیریت شهری، سال چهارم ، شماره سوم، صص ۷۳-۶۳.
- صفایی پور ، زهرا و توکلان ، علی (۱۳۹۹)، بررسی نقش و اثرات سرمایه اجتماعی در توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام). نشریه علمی تخصصی شباک، سال ششم، شماره سوم، صص ۱۶۸-۱۵۷.
- طیبی، سید کامیل ، بابکی ، روح الله و جباری ، امیر (۱۳۸۶)، بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران، علوم انسانی و اجتماعی، سال هفتم ، شماره بیست و ششم، صص ۱۱۰-۸۳.
- فرجی راد ، عبدالرضا و سید نصیری، سیده زاله (۱۳۸۹)، رویکردهای تحلیلی در توسعه پایدار گردشگری شهری. فصلنامه جغرافیای سرزمین، سال هفتم شماره ۲۵، صص ۴۰-۲۹.
- کیانی سلمی، صدیقه و بسحاق، محمد رضا (۱۳۹۶)، شناسایی اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان. فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۲۵، صص ۱۵۶-۱.
- لحمیان، رضا ، عبوری، مهدی و براری، معصومه (۱۳۹۲)، نقش مبلمان شهری در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهر ساری). مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال سوم، شماره دهم، صص ۱۲۰-۱۰۱.
- محمدی ده چشمه، مصطفی و گنچکی ، عقیل (۱۴۰۱)، چالش های حکمروایی و مدیریت یکپارچه منابع آب شهرها (مطالعه شهرهای استان بوشهر). فصلنامه آب و توسعه پایدار، سال نهم ، شماره ۱، صص ۲۴-۱۱.

- مظلومی، نادر و جلالی، حسین(۱۳۹۱)، شبکه های موفقیت و اجتماعی سیاست گذاری گردشگری ایران. فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، سال هفتم، شماره هجدهم، صص ۴۸-۲۵.
- ملک حسینی، عباس(۱۳۹۶)، بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در مدیریت و برنامه ریزی گردشگری شهر سمنان. فصلنامه نگرش های نو در جغرافیای انسانی، سال نهم، شماره سوم، صص ۲۵-۱.
- مولایی، نادعلی و خشنود، الهام(۱۳۸۶)، اکوتوریسم و توسعه در کنار عملکرد مسلط جزایر خارک. مجموعه مقالات همایش منطقه ای جغرافیا، گردشگری و توسعه پایدار، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر، تهران.
- میرفردی، اصغر و همکاران(۱۳۹۳)، بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر میزان گرایش به ورود گردشگر (مورد مطالعه: شهر یاسوج). مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۱۲۵-۱۰۶.
- میری، غلام رضا، ابراهیمی، افسانه و فاطمی، مهدی(۱۴۰۲)، تحلیلی بر حکمروایی خوب شهری و منطقه ای بر درآمد پایدار گردشگری (نمونه موردی: شهر بیرجند). فصلنامه جغرافیا و آینده پژوهی منطقه ای، دوره ۱، شماره ۱، صص ۸۱-۶۷.
- نادری، محمد مهدی(۱۳۹۰)، حکمروایی خوب، معرفی و نقد اجمالی. اسلام و پژوهش های مدیریتی، سال ۱، شماره ۴، صص ۹۳-۶۹.
- وصالی آذر شریانی، محمد(۱۳۹۶)، بررسی تطبیقی منابع درآمدی شهرداری ها در ایران و جهان. سومین کنفرانس سالانه پژوهش های شهرسازی و مدیریت شهری، صص ۱۴-۱.

- Zali, N. and Ismael-zadeh, Y (2015). «Possibility of Development of Tourism with Sustainable Development Approach in Urmia Border Town», Geography and UrbanRegional Development, Vol. 5, No. 14, pp. 89-104. [In Persian].
- Al Amin, M. Rashford, B. S. Bastin, C. T. and Aadland, D. M (2013). Agricultural Land-Use in a Changing Climate: Implications for Waterfowl Habitat in Prairie Canada, University of Wyoming.
- Araya, yikalo H, Cabral, Pedro. (2010). Analysis and Modeling of Urban Land Cover Change in Setúbal and Sesimbra, Publication, Remote Vol. 2, No. 6, pp.1549 -1563.
- Hadizadeh Bazzaz , Maryam(2013), Management of Urban Peripheral Lands; A systematic strategy to Reduce Urban Problems, case study Mashhad Metropolis, haft shahr, Vol 24, no 43 - 44(in persian)
- Kayani, M. Investigating the mental image of local residents on tourism development, Master thesis ecotourism, Kashan University. [In Persian], 2014.
- Lees, Nicholas (2010). Inequality as an Obstacle to World Political Community and Global Social Justice, Oxford University, Paper to be Presented at the SGIR 7th Annual Conference on International Relations, Sweden, September 9-11th 2010.
- Mc can,e,(2016),Governing urbanism :urban government studies 1.0 ,2.0 and beyond , urban studies,54,312-326.
- Sae'i, Ali, Mokhtar Naji and Fatemeh Hamadiani (2010), The role of tourist attraction attraction in attracting cultural tourists of foreign tourists of Isfahan, Journal of Cultural and Communication Studies, No. 2 0
- Shahmoradi, S (2016). Analysis of the spatial effects of Zayandehrud Tourism Development Complex on Chadegan city, Master's thesis, Geography and Ecotourism Department, Kashan University. [In Persian]
- Vandecasteele et al(2019), The Future of Cities, OPPORTUNITIES, CHALLENGES AND THE WAY FORWARD, Publications Office of the European Union
- Wood, Curtis(2006), "Scope and Patterns of Metropolitan Governance in Urban America", American Review of Public Administration, Vol. 36, No.3, pp 337- 353.